

בס"ד, כ"ב ניסן התשפ"ו

מנחות פ"ח – מידות ההין במקדש ושימושיהם, ודיני המנורה במקדש

שאלות:

1. עופר מזג יין תוסס לשני כוסות, כשהוא החזיר חזרה לבקבוק זה לא נכנס, זה יכול להיות?

מידת ההין במקדש

ראינו במשנה מחלוקת, שלדעת **תנא קמא** היה במקדש כלי במידת ההין, ולדעת **רבי שמעון** לא. בהמשך הברייתא בגמרא, **רבי שמעון** אומר שבמקום הכלי של ההין, הייתה מידה של לוג ומחצה, שבה היו מודדים את השמן לחביתי הכהן הגדול (שהיה מביא שלושה לוגים בכל יום ומחלקם לשניים: לוג ומחצה בבוקר ולוג ומחצה בערב). **רבינא מסביר שרבי שמעון** היה צריך להוסיף מידה אחרת במקום ההין, מאחר והיתה הלכה למשה מסיני שיש שבע מידות למדידת נזלים.

○ **חכמים** הקשו על **רבי שמעון** שאין צורך בכלי מיוחד של לוג ומחצה, שהרי ניתן להשתמש בכלי ה"חצי לוג" הקיים ולמדוד איתו שלוש פעמים. **רבי שמעון השיב** ש"כלי שמשמש מידה אחת – לא משמש מידה אחרת". לכל שיעור קבוע יש כלי ייעודי משלו (אחרת, לשיטתכם, גם כלי ה"לוג" אינו נחוץ כי ניתן למדוד הכל בעזרת כלי ה"רביעית").

○ **חכמים סוברים** שהיה כלי של ההין במקדש, כי זה הכלי שבו הכין משה רבנו את שמן המשחה במדבר. **רבי שמעון** טוען שהכלי הזה נוצר רק כהוראת שעה לאותו הזמן ונגנז לאחר מכן, אבל **חכמים** סוברים שהוא נשאר לדורות.

○ ראינו במשנה **שרבי אלעזר ברבי צדוק**: חולק וסובר שהיה במקדש רק כלי אחד של ההין, ועליו היו חריצים וסימנים (שנתות) לכל שאר המידות. הגמרא מסבירה שלשיטתו המונח "שבע מידות" מתייחס לשבע מידות שונות שניתן לבצע בכלי האחד הזה.

בברייתא בגמרא **רבי מאיר ורבי יהודה** מנו את שבע המידות כמו במשנה אבל **רבי יהודה** מנה אותן בסדר הפוך מהמשנה מהמידה הקטנה לגדולה: הגמרא שואלת מה ההבדל אם מונים את המידות מהגדולה לקטנה (**רבי מאיר**) או מהקטנה לגדולה (**רבי יהודה**): ומביאה שתי דעות של אמוראים לנפקא מינה:

○ **רבי יוחנן אומר** שהם חלוקים בשאלה האם בירוצי מידות כלומר ה"עודף" שגולש מהכלי מתקדש? לפי **רבי יהודה** (מלמטה למעלה) – משה קיבל את מידת הרביעית ובעזרתה "שיער" (קבע) את הגדולות, ולכן הבירוצים נכנסים לתוך הכלי הגדול ומתקדשים. לפי **רבי מאיר** (מלמעלה למטה) – משה קיבל את ההין וממנו חילק לקטנות, ולכן הבירוצים נופלים החוצה ולא מתקדשים.

○ **אביי אומר** שאין קשר לבירוצי המידות, ושניהם יכולים לסבור שהם התקדשו או לא. אבל **רבי מאיר** סובר ש"מלאים" שנאמר במזרק והקערה בסולת של קרבנות הנשיאים (ומשם לומדים לכל המידות), פירושו בדיוק (לא פחות ולא יותר), ולכן מודדים מהגדול לקטן שהין שווה בדיוק לשני כלים של חצי ההין. **רבי יהודה** סובר ש"מלאים" פירושו לא פחות מהמידה, אך מותר שיהיה בה גודש (בירוצים)

ולכן אפשר למדוד מהקטן לגדול. כי כששופכים משני כלים עם גודש לכלי גדול הם יותר מרובים. (בגלל הקצף – רש"י כתב יד)

2. האם התלמידים של רבי ידעו דברים שהוא לא ידע?

שימושי מידות הלח במקדש (משנה וגמרא)

המשנה מפרטת למה שימשו כלי המדידה השונים עבור הנוזלים (שמן, יין ומים) במקדש, והגמרא מנתחת למה היה צורך לקדש את הכלים הללו כ"כלי שרת":

○ רביעית: שימשה למדידת המים לטהרת המצורע (רביעית מים שחכמים שיערו שדם ציפור ניכר בהם) ולמדידת השמן ללחמי נזיר (לרקיין והחלות).

▪ רבי שאל למה היה צריך למשווח בשמן המשחה (לקדש) את כלי ה"רביעית"? הרי טהרת המצורע נעשית מחוץ לעזרה, ולחם הנזיר מתקדש בשחיטת האיל ולא זקוק לכלי שרת שיקדש אותו.

▪ רבי חייא ענה: הכלי נדרש כדי למדוד רביעית שמן עבור החלות של מנחת החביתין של הכהן הגדול (לוג וחצי שזה שש רביעיות עבור שש חלות בבוקר ובערב). רבי שיבח את רבי חייא על תשובתו וקרא עליו את הפסוק: "מֵאֲרֶץ מִרְחַק אִישׁ עֲצָתִי".

○ חצי לוג: שימש למדידת המים להשקיית הסוטה (הלכה למשה מסיני) ולמדידת השמן ללחמי התודה (כמו שהגמרא תלמד בדף הבא).

▪ רבי שאל למה נמשח כלי ה"חצי לוג"? המים של הסוטה נלקחו מהכיור והיו קדושים ממילא, ולחמי התודה מתקדשים בשחיטת הקרבן.

▪ רבי שמעון ברבי ענה: שבכלי זה חילקו חצי לוג שמן לכל אחד משבעת נרות המנורה. רבי שיבח את בנו וקרא לו "נר ישראל".

○ לוג: שימש למדידת השמן לכל שאר המנחות (לוג שמן לכל עשרון סולת).

▪ לפי תנא קמא, במנחה גדולה (למשל 60 עשרונים) נותנים 60 לוג שמן. רבי אליעזר בן יעקב סובר שגם למנחה הגדולה ביותר נותנים לוג אחד בלבד, שנאמר: "לְמִנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן".

○ מידות הנסכים: שישה לוגים (חצי ההין): לנסכי פר. ארבעה לוגים (שלישית ההין): לנסכי איל. שלושה לוגים (רביעית ההין): לנסכי כבש.

○ המנורה: בכל יום נדרשו סה"כ שלושה לוגים וחצי של שמן עבור שבעת הנרות (חצי לוג לכל נר).

3. אלחנן אומר שהמנורה של מכון המקדש לא מתאימה לחלק מהדעות בסוגיא, הוא צודק?

דיני המנורה (גמרא)

הגמרא מפרטת את סדרי העבודה של "הטבת הנרות" ואת הדיונים סביב המבנה הפיזי של המנורה:

- **רבי יוחנן אמר** בשם **רבי**: שאם אחד מנרות המנורה כבה במהלך הלילה (לפני שהגיע זמן ההטבה בבוקר), השמן והפתילה שנותרו בו נחשבים כ"דשן" (פסולת שאין לה תקנה). לכן, הכהן מנקה את הנר ("מטיבו"), משליך את השאריות, ונותן בתוכו שמן ופתילה חדשים.
 - **רבי זריקא התקשה** בשאלה: האם כשהכהן נותן שמן חדש בנר שכבה, הוא נותן כמות מלאה (חצי לוג) או רק את הכמות שחסרה מהשמן שנשרף? **רבי ירמיה ענה** לו שזה פשיטא (ברור) שנותן כמות מלאה כבפעם הראשונה, כי אם נרצה למדוד בדיוק כמה חסר, נצטרך הרבה מאוד כלי מדידה קטנים ומשתנים, ובמקדש היו רק שבע מידות קבועות. **רבי זריקא** קיבל את התשובה ושיבח את **רבי ירמיה** בפסוק: "וְהִדְרֵךְ צָלַח רֶכֶב עַל-דְּבַר-אֲמַת" (לפי רש"י הכוונה, שזו הצלחה שקלעת לאמת).
 - מבנה המנורה – "של פרקים" או נשלפת?
 - **רב הונא בנו של רב יהודה אמר** בשם **רב ששת**: שנרות המנורה היו עשויים "של פרקים" (עם מפרקים המאפשרים כיפוף). מכיוון שהמנורה ונרותיה צריכים להיות "מְקֻשָּׁה" אחת מגוש זהב, לא ניתן היה לשלוף אותם, ולכן היו להם מפרקים או גמישות כדי שהכהן יוכל להטות אותם ולנקותם בקלות.
 - הגמרא **מקשה** מברייטא שאומרת שהכהן היה "מסלקן" (שולף) את הנרות ומניחם באוהל כדי לנקותם. הגמרא מיישבת **שרב ששת** סובר כדעה חולקת של **חכמים**, שלא היו מזיזים את הנרות ממקומם, כי לא ניתן, כי הם מקשה. הגמרא **אומרת** שהדעה הזו של **חכמים** היא דעת **רבי אלעזר ברבי צדוק** שמתאר שהיה על כל נר מעין "טס" (כיסוי) של זהב ובזמן ההטבה הכהן היה דוחף את הטס לכיוון פי הנר (מקום האש) ומטה אותו כדי לרוקן את השאריות, ובזמן המילוי דוחף את הטס לכיוון ה"ראש" (החיבור לקנה) וממלא שמן דרך נקב בטס.
 - הגמרא **אומרת** שזו מחלוקת תנאים וזהה למחלוקת בשאלה האם הנרות, המלקחיים והמחתות נכללים במשקל כיכר הזהב או שהם כלים נפרדים.
 - **תנא קמא**: **סובר** שהמנורה והנרות שלה הגיעו מגוש הזהב של הכיכר, אבל המלקחיים והמחתות היו נפרדים ולא נכללו במשקלו.
 - לגבי דעת **רבי נחמיה** מובאות שתי דעות של שני תנאים שונים בשיטתו:
 - בדעה הראשונה הוא אומר שרק המנורה עצמה באה מהכיכר. וככה גם **סובר רבי יהושע בן קרחה**.
 - בדעה השנייה (המבוססת על הדרשה "אֵת כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה") הוא כולל את הנרות בתוך הכיכר וממעט רק את המלקחיים והמחתות.
- הגמרא **מסבירה** שלדעת **רבי יהושע בן קרחה**, היה צורך בפסוק המיוחד "אֵת כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה" ללמד שכל הכלים האלו (כולל הנרות) חייבים להיות עשויים מזהב טהור. כי היה מקום לחשוב שמכיוון שפי הנרות (המקום שבו מונחת הפתילה) משחיר מהאש ומתקלקל, התורה תחוס על ממונם של ישראל ותאפשר לעשות אותם מזהב זול. לכן בא הפסוק ללמד שגם החלקים האלו חייבים להיות מזהב טהור.